KVALITETSPROGRAM FÖR LITTERATURGATAN

KVARTERSMARK

2016.05.27

EGNAHEMSBOLAGET
HJÄRTAT I GÖTEBORG SEDAN 1933

BOSTADS AB POSEIDON

OkiDoki! Arkitekter AB
Kastellgatan 1, SE-413 07 Göteborg
tel. +46 31 352 46 60 okidokiarkitekter.se

Framtagen av Okidoki Arkitekter AB för Bostads AB Poseidon och Göteborgs Egnahems AB i samråd med Stadsbyggnadskontoret i Göteborg.

Där upphovsman ej är angiven för bilder är bilden Okidoki Arkitekters eller creative common.

Grå rutor i texten innehåller förkortningar av tillhörande stycken.

INNEHÅLL

1. SYFTE, BAKGRUND & MÅL 4
1.1 Kvalitetsprogrammets syfte 4
1.2 Områdets bakgrund 4
1.3 Målsättning 5
1.4 Rörelser i området 6

2. HUVUDDRAG 7
2.1 Innehåll/gränsdragning 7
2.2 Variation 9
2.3 Stadsmiljö 10

3. PRINCIPER 11
3.1 Bebyggelse och gårdar 11
3.2 Vegetation 12
3.3 Dagvatten 13
3.4 Belysning 14
3.5 Komplementbyggnader 14
3.6 Parkering 15

4. KVARTERSMARKENS ALLMÄNNA RUM 17
4.1 Gaturum 18
4.2 Torg 24
4.3 Platsbildningar 25

5. KVARTERSBEBYGGELSE 26
5.1 Kvarterstyper 27
5.2 Byggnadstyper 28

1. SYFTE, BAKGRUND & MÅL

1.1 Kvalitetsprogrammets syfte

Detta kvalitetsprogram har upprättats av Bostads AB Poseidon och Egnahemsbolaget som en bilaga till detaljplanen för området väster om Litteraturgatan på Hisingen. Det kompletterar planbeskrivningen och visar på en gemensam grundläggande basstandard som säkrar stadsdelens attraktivitet och kvalitet på kort och lång sikt. Programmet förtydligar detaljplanens avsikter för att hålla den höga arkitektoniska ambitionen levande.

Då utbyggnaden av Litteraturgatan kommer att ske under lång tid blir kvalitetsprogrammet ett verktyg för att säkra att de kvaliteter som eftersträvas finns med under projektets gång. Syftet är att inspirera till att utveckla stadsdelen långsiktigt och bidra till en god livsmiljö för människor.

I korthet har kvalitetsprogrammet i syfte att:

- Förtydliga detaljplanens avsikter och hålla den höga arkitektoniska ambitionen levande
- Visa på en gemensam grundläggande basstandard som säkrar stadsdelens attraktivitet och kvalitet på kort och lång sikt
- Inspirera till att utveckla stadsdelen långsiktigt och bidra till en god livsmiljö för människor

1.2 Områdets bakgrund

”En sammanhållen stad” är ett mål från Göteborgs Stad som handlar om att bygga i de ”håligheter” som finns i stadsbebyggelsen för att minska känslan av en fysiskt splittrad stad. Det handlar också om att bygga varierat med såväl små, billiga lägenheter som yteffektiva, prisvärda större lägenheter.

Backa Röd är ett representativt exempel på miljonprogramsområde uppfört runt 1970. Det är en tidstypisk, strukturellt gles bebyggelse på tidigare jordbruksmark. Befintlig bebyggelse består till stor del av lamellhus i 3-4 våningar grupperade kring stora, halvöppna gårdar. Här finns områden med främst halvprivat och offentlig karaktär. De storskaliga offentliga rummen är generösa men svåra att befolka och kan upplevas öde. Trafikseparingen bidrar till säkerhet men skapar samtidigt otrygghet. Stadsrummen saknar detaljering och variation, något som särskilt eftersträvas i nybyggnationen.

Detaljplanen för Litteraturgatan är ett av alla de projekt som bidrar till Hisingens utveckling och knyter samman staden. Med utbyggnaden Frihamnen – Backaplan – Litteraturgatan knyts Backa tydligare samman med Göteborgs centrala delar.

1.3 Målsättning

Backa är en stadsdel med stor utvecklingspotential. Liksom många andra områden byggda under samma period har Backa en mängd kvaliteter att ta hänsyn till så som tillgången på grönska och ljus men även det relativt korta avståndet till Göteborgs centrala delar. Goda kommunikationer ger bra möjligheter att pendla mellan bostad och jobb till och från andra stadsdelar.

Målet är att Litteraturgatan och dess anknytande bebyggelse utformas till en stadsmiljö med stor variation som stimulerar våra sinnen och lockar till upptäcktsfärder till fots. Stadsdelen ges förutsättningar för social integration på olika nivåer där mångfalden av människor kan speglas i bebyggelsen. Fler bostäder och verksamheter i de nya husens bottenvåningar tillför nytt liv i stadsdelen och ökar möjligheterna att arbeta, mötas och umgås i närområdet, för både unga och gamla.

Stadsrummen och de utökade kopplingarna över Litteraturgatan förbättrar rörligheten och ger definierade vistelserum för både befintliga och nya boende i området.

Utbyggnaden av området väster om Litteraturgatan har som mål att ge bättre möjligheter att bo kvar i området för ungdomar som flyttar hemifrån eller för barnfamiljer som är i behov av större bostad. Ny bebyggelse hjälper till att läka ihop bostadsområden som tidigare separerats av infrastruktur och impediment.

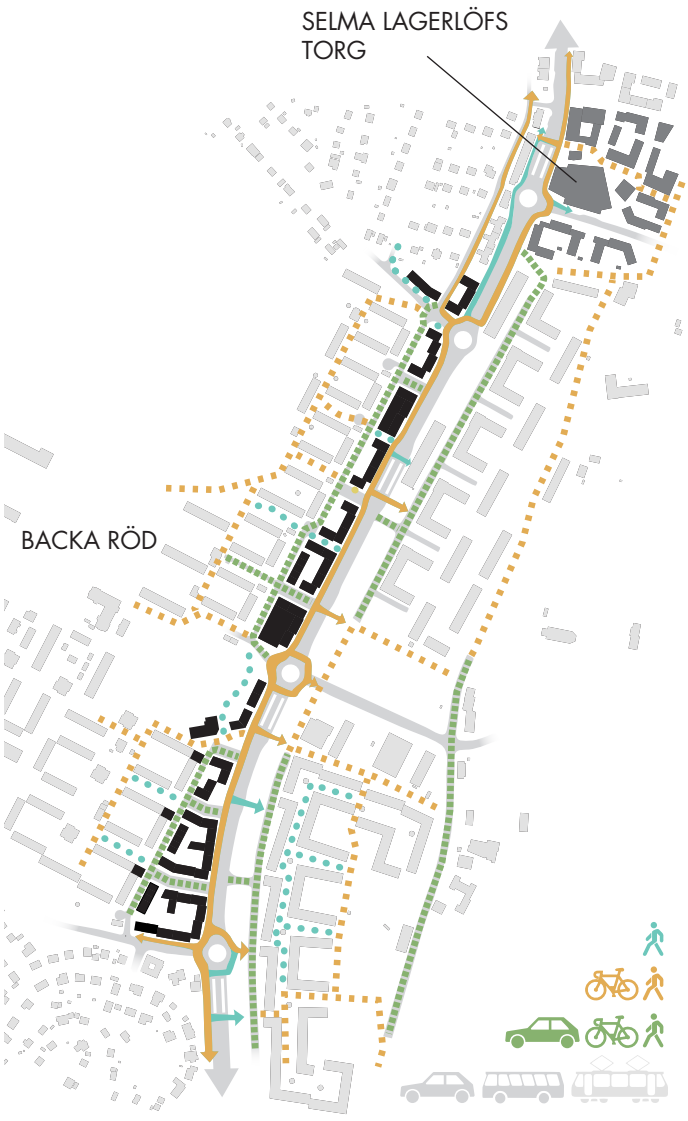
OMRÅDET IDAG

- Litteraturgatan upplevs som en barriär för boende och besökare med gångtunnlar som enda möjlighet att korsa vägen.
- Hastigheten är relativt hög, vägsträckan har inga trottoarer eller cykelbanor och den är planerad som en stadsmotorväg och är utformad därefter.
- Området upplevs som glest med relativt låg bebyggelse.
- De olika bostadsområdena hänger inte ihop och är idag ganska isolerade från varandra. Hyresrätter, bostadsrätter och villor ligger var för sig.
- Planområdet domineras genom funktionsseparering av stora parkeringsytor med tillbakadragen bebyggelse.

OMRÅDET IMORGON

- Med tätare bebyggelse utvecklas stadsdelen och Litteraturgatan blir en stadsgata där bebyggelsen möter gatan.
- Den visuella och fysiska kontakten över Litteraturgatan förstärks.
- Olika upplåtelseformer blandas i kvarteren och i och med tillskottet av bostäder i området kommer underlaget för service och verksamheter bli större.
- Den upplevda tryggheten ökar med öppna verksamheter och fler ögon som bevakar området.
- När den fysiska kontakten mellan områden blir starkare blir också identiteten i varje område såväl som stadsdelen som helhet förstärkt.

1.4 Rörelser i området

Den befintliga strukturen består av ett antal öppna halvoffentliga gårdar med gångstråk mellan sig. Endast på ett fåtal platser tar man sig på dessa gångstråk vidare till Litteraturgatan och sedan över till andra sidan. Det är idag svårt att röra sig längs Litteraturgatan och i förlängningen vidare till det ny området som byggs vid Selma Lagerlöfs torg då gång- och cykelstråk ligger längre in i bebyggelsen.

Den nya bebyggelsen greppar tag i den befintliga strukturen, kopplar på befintliga stråk och möjliggör för människor att ta sig fram till och längs med Litteraturgatan. Platser att ta sig över Litteraturgatan mångdubblas mot antalet som finns idag. I framtiden kan man röra sig längs med Litteraturgatan, som gång- och cykeltrafikant, både norrut till Selma Lagerlöfs torg och den nya bebyggelse som planeras där samt söderut längs bebyggelsen i riktning mot Backaplan.

Större fokus på gator och gaturum som sker på gåendes och cyklandes villkor kommer etableras och gatunätet i stort blir mer finmaskigt.

2. HUVUDDRAG

Området väster om Litteraturgatan är idag relativt glest bebyggt med otydlig rörelsestruktur. Den nya bebyggelsen ska tillföra tydlighet i rörelse och användning. Genom att förtäta på idag ej ianspråkstagna ytor och parkeringsplatser skapas både bostäder, lokaler och tydligare stråk. Den planerade bebyggelsen består av kringbyggda eller halva kvarter och sammankopplas med det befintliga. Bebyggelsen anpassas så att den skuggar befintligt så lite som möjligt och bidrar till att de boende får fler vägar att röra sig längs och fler uterum att vistas i.

Idag ses Litteraturgatan som en barriär mellan ett antal fysiskt isärkopplade bostadsområden. I framtiden kommer fler tvärkopplingar över Litteraturgatan bildas. På så vis skapas tydligare kopplingar till angränsande områden och hastigheten längs Litteraturgatan sänks. Mentala avstånd i området minskas när norra och södra området byggs ihop fysiskt och möts vid Krumeluren.

Litteraturgatan är en långsträckt gata och för att bryta ned den stora skalan i gaturummet skapas variation i bebyggelsen längs hela gatan. En variation i upplåtelseformer och bostadsstorlekar möjliggör även för att olika människor skall kunna bosätta sig och bo kvar i området vilket kan främja en socialt hållbar stadsdel.

Gränserna mellan offentliga och privata platser kan idag upplevas diffusa i den befintliga bebyggelsestrukturen. Gångstråk och gator mellan bebyggelsen flyter ihop med bostadsgårdar. Entréer till bostäderna vetter mot gårdarna vilket avfolkar gatan. Användningen av olika platser inom bebyggelsen kan upplevas för otydlig. För att användandet av olika platser skall bli tydligare kommer den nya bebyggelsen att ha distinkta gränser mellan vad som är privat och vad som är offentligt. På detta sätt kan de boende uppmuntras att verkligen ta bostadsgården i anspråk medan kvartersstrukturen gör att fler människor rör sig längs gatorna.

Projektets huvuddrag:

- Förtäta mellan befintliga bostäder och gata så att Litteraturgatans bärriärverkan minskas
- Ge plats åt olikheter genom blandning av upplåtelseformer, bostadsstorlekar och användning av platser.
- Skapa ett varierat stadsrum med olika identitet som uppmuntrar rörelse till fots och med cykel

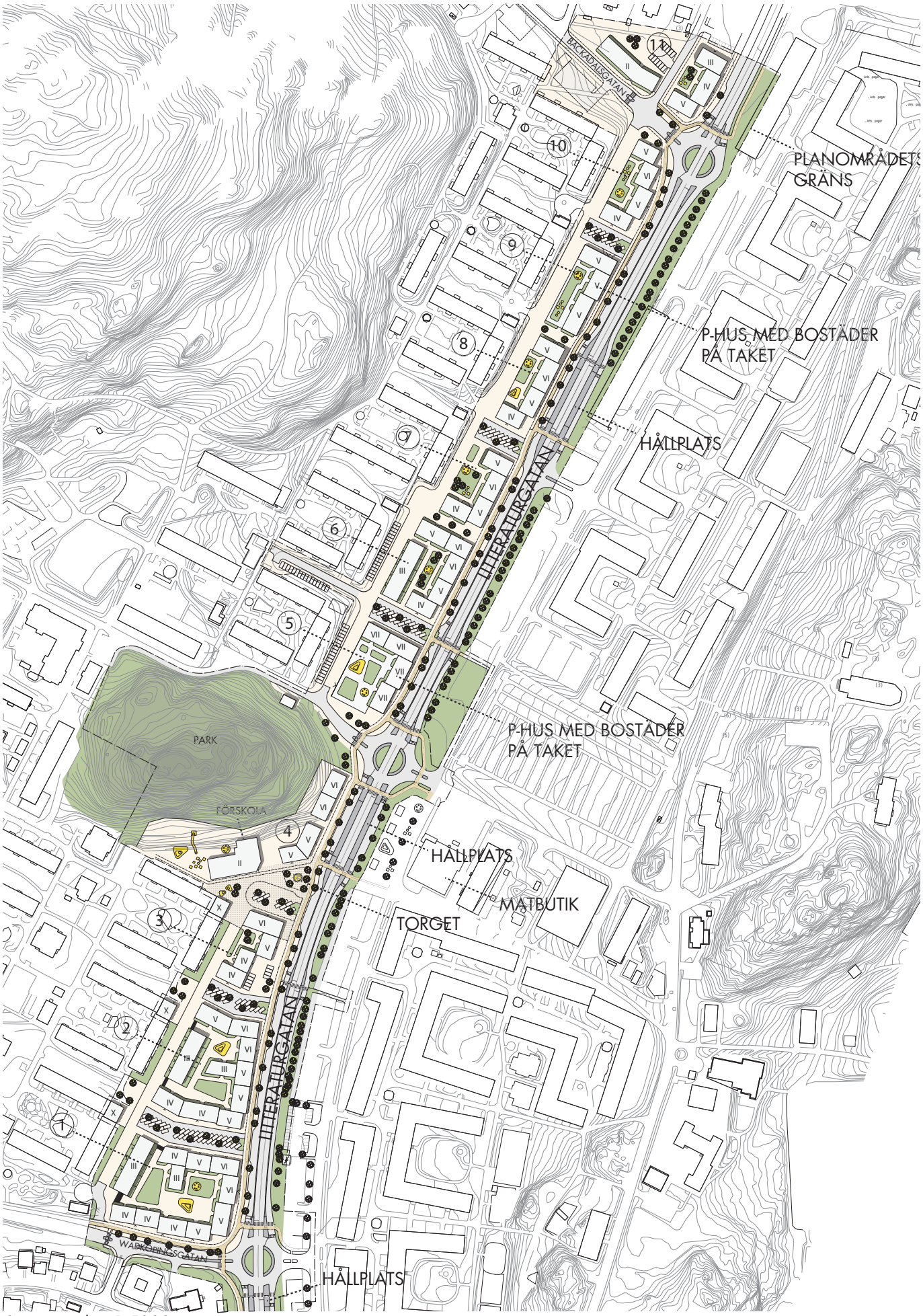

2.1 Innehåll/gränsdragning

Detta kvalitetsprogram behandlar området i detaljplanen som är markerat som kvartersmark. Ett kvalitetsprogram för allmän platsmark kommer upprättas separat men tillsammans utgör de komplement till planbeskrivningen. Detta program beskriver även mötet med detaljplanen för Selma Lagerlöfs torg samt fortsättningen av Litteraturgatan mot Brunnsbo.

Kvalitetsprogrammet redogör för de principer som anses viktiga i det fortsatta arbetet med kvartersmarken. Programmet motiverar också varför principerna är viktiga och ger konkreta förslag på hur man skulle kunna tolka och använda sig av dem.

Området som helhet bör utformas efter och leva upp till höga ambitioner vad gäller ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Den bärande principen om en mångfasetterad stadsmiljö är ett av de tydligaste hållbarhetsmålen. Vad hållbara livsrum kan innebära och hur man kan arbeta för att skapa sådana beskrivs t.ex. genom blandningen av upplåtelseformer, variationen i de offentliga miljöernas utformning och kompletterandet av de befintliga bostadsområdena. För att vara så konkret som möjligt gällande hållbarhetsmål och trygghetsaspekter ges förslag på utformning och förhållningssätt löpande i programmet och ämnena behandlas därför inte i ett fristående kapitel.

Situationsplan 1:5000

2.2 Variation

Planen längs Litteraturgatan erbjuder en struktur som tydligt anger vad som är offentliga och halvoffentliga gator eller torg och vad som är privata bostadsgårdar eller platser. En blandning av upplåtelseformer, bostadstyper och bostadsstorlekar underlättar för att olika människor ska kunna bosätta sig i området. Att tillföra fler öppna verksamheter och lokaler till området ökar den upplevda tryggheten och bidrar till liv då fler ögon bevakar området under dygnets timmar än när det är ett funktionsseparerat bostadsområde. På strategiska platser planeras lokaler in från början men möjlighet till verksamheter kommer finnas längs hela Litteraturgatan i och med högre takhöjd i bottenvåningar.

Vi bygger för människor och alla människor är olika; har olika behov, förutsättningar och önskemål. Vi är formade för att befinna oss i naturen som är varierad, föränderlig och stimulerar våra sinnen.

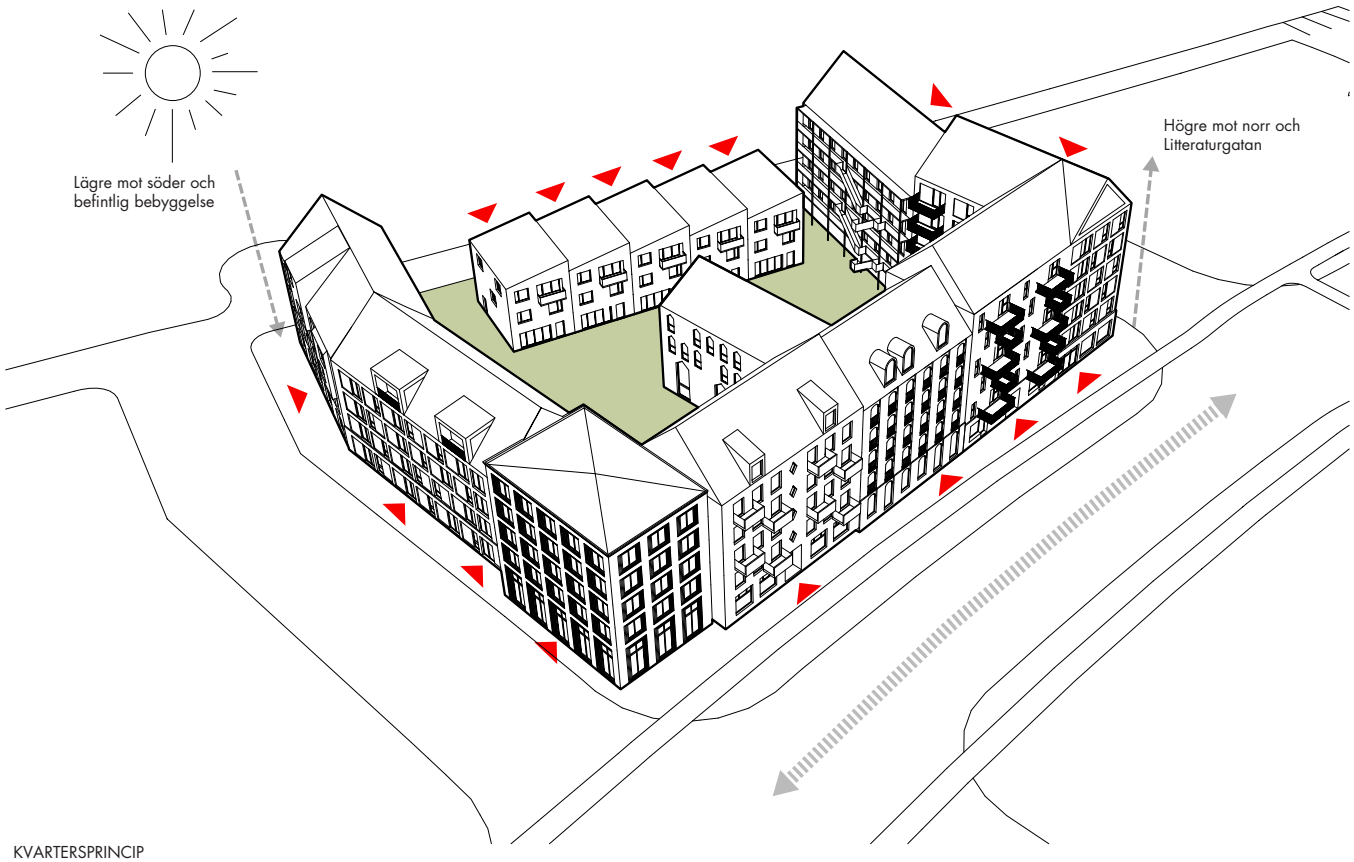
Den byggda miljön bör kunna ge oss en upplevelse av variation och förse oss med rum i olika skala och för olika syften. Området ges sådan variation att det inte upplevs monotont som varken område, gata eller kvarter. Att bryta siktlinjer eller sluta ett gårdsrum bidrar till att skapa intimare rum och motverkar monotoni. Tydliga övergångar från offentligt till privat med gestaltade gränser ger indikationer på hur rummet kan användas genom till exempel planteringar, markbeläggning eller aktiviteter.

Variation i skala, ljudmiljö och tempo är viktig för att skapa långsiktigt hållbara miljöer för människor att vistas och växa i över tid. Även en variation i vilka ekonomiska motkrav som ställs för att få tillgång till ett rum behövs – platser som är gratis varvas med platser för t.ex. handel.

Färgsättning och materialval är överlag fritt i stadsdelen. Detta innebär stor handlingsfrihet och goda förutsättningar för mångfald, men det medför också ett stort enskilt ansvar att bidra till stadsdelens totala uttryck. Engagemang och samarbete mellan de aktörer som skall exploatera detta område är därför viktigt för att få till denna variation på ett rimligt sätt. För att det fria och livliga inte ska upplevas som stökigt och oordnat balanseras stadsbyggandet av tydligare ramar avseende bebyggelsens volym, placering och egenskaper. Husen placeras i gatuliv eller utmed förgårdsmark mot gatan där entréer och portar annonseras tydligt och bidrar till att befolka sträckan.

Strategier för att uppnå variation kan vara:

- Blanda lokaler, upplåtelseformer, bostadstyper och bostadsstorlekar i kvarteren
- Öka variationen i ögonnivå och gaturum för att bryta upplevelsen av monotoni
- Tydligare gränser mellan privat och offentligt ger tydligare indikationer om användning av ytor.
- Material och färgsättning är fritt men ställer höga krav på enskilt ansvar för att bidra till områdets totala uttryck.
- Byggnader och entréer orienteras mot omkringliggande gator.

KVARTERSPRINCIP

Möllevångstorget - Malmö stad

2.3 Stadsmiljö

Det som utgör en levande stadsmiljö är människor i rörelse och i vila. Det är gaturum med butiker, entréer och aktivitet. Det är platser som plötsligt, eller annonserat, dyker upp i gatuväven och bildar ett rum i det fria. Bristen på ett finmaskigt gatunät och tillslutna gaturum gör att områden från miljonprogramseran ofta upplevs öde och otrygga trots kvaliteter som ljus och rymd.

För att skapa en trygg stadsmässig miljö är det viktigt att tillföra både bostäder, lokaler och verksamheter som hjälper till att befolka stadsrummet under många av dygnets timmar. Byggnader hjälper till att definiera gårdsrum för de boende men markerar också gatans gräns. Med många entréer mot gatan ges bra förutsättningar för möten och aktivitet i det gemensamma gaturummet.

I förslaget föreslås att gatorna på kvartersmarken kröks på ett par strategiska punkter för att hålla nere hastigheten. Långa siktlinjer bryts med bebyggelse, grönska och fondmotiv i form av byggnader och träd. Gator utformas generellt på de gåendes villkor.

Strategier för stadsmässiga rum:

- Alla bottenvåningar mot Litteraturgatan har extra hög takhöjd för att möjliggöra lokaler längs hela gatan.
- Offentliga platser där liv kan utspelas utformas med fokus på de gående. Strategiska lägen lämnas fria till publika ytor, pocket parks och lokaler.
- Flera funktioner inom samma kvarter befolkar stadsrummet och ger närhet till exempelvis service.

3. PRINCIPER

3.1 Bebyggelse & gårdar

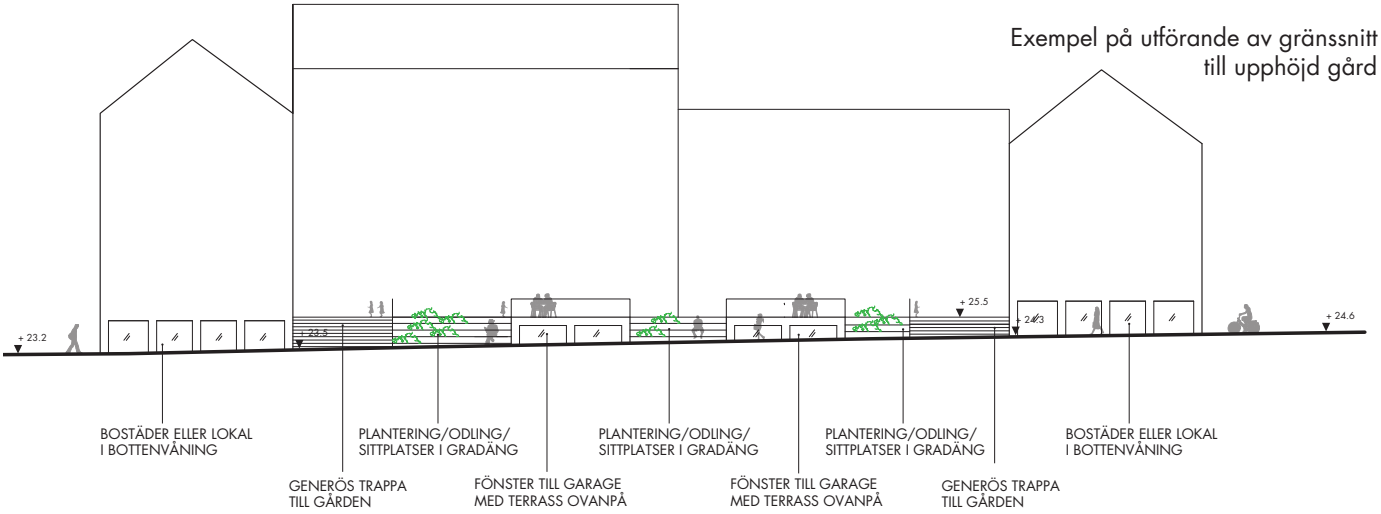
Bostadsgårdarna bör vara mångfunktionella i så hög grad det är möjligt. De erbjuder med fördel plats för småbarnslek, sittplatser och mötesplatser för vuxna. Gårdarna upplevs trygga och säkra men medger gärna utrymme för upptäckter. De kan även erbjuda viktiga ekosystemtjänster såsom svalka, skugga, skydd mot vind, upptag av koldioxid, förutsättningar för olika biotoper samt fördröjning och rening av dagvatten i så hög grad det är möjligt.

I flertalet kvarter är gården inte helt kringbyggd utan möter bostadsgatorna. Där är det viktigt att gränsen ändå är tydlig mellan vad som är privat och vad som är offentligt. Gränsen kan exempelvis gestaltas med plantering, nivåskillnader, möblering etc. Det viktiga är inte hur gränsen mellan offentligt och privat gestaltas utan att den existerar. Gränsen kan med fördel gestaltas på olika sätt i olika situationer för att uppnå ytterligare variation. I de lägen där en upphöjd gård möter gata måste extra stor vikt läggas på gränssnittet. Man kan till exempel använda sig av multifunktionella trappor som dels leder upp på gården och dels kan användas som plantering, lek eller sittplatser i västerläge.

Principer för bostadsgårdar kan vara:

- Gårdarna ska upplevas privata
- Gårdarna bör vara mångfunktionella
- Gårdarna bör innehålla ekosystemtjänster

Exempel på utförande av gränssnitt till upphöjd gård

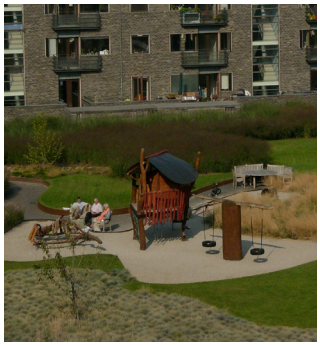

1. Charlottenhaven - SLA

2. Kv Konvojen - Andersson Jönsson Landskapsarkitekter AB

3. Majorstuen - Østengen & Bergo AS

4. Kv Hajen - Andersson Jönsson Landskapsarkitekter AB

5. Charlottenhaven - SLA

1. Varierad utformning av gårdar med olika sociotoper och biotoper.

2. Nivåskillnader kan gestaltas tilltalande och inbjudande med trappor och planteringar.

3. Sollägen tillvaratas för samvaro och rekreation i olika skalor.

4. Planteringar kan vara rumsskapande och underlätta orientering.

5. Mindre platsbildningar på gården med olika funktioner och målgrupp.

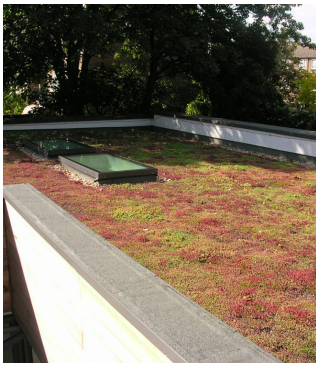
1. Växtvägg, Köpenhamn

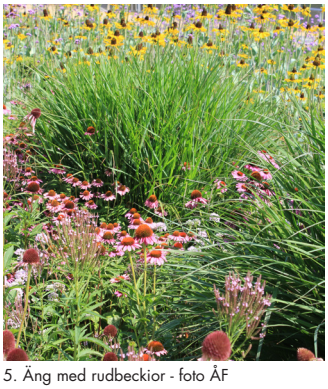
2. Charlottenhaven - SLA

3. Järntorget, Göteborg

4. Sedumtak

5. Äng med rudbeckior - foto ÅF

1. Vertikal grönska ger variation och mjukar upp intrycken i gatan.

2. Växtlighet på gårdas kan planeras så att även höst och vinter blir vackra.

3. Skulpturala, rumsskapande och färggranna träd hjälper till att markera betydelsefulla platser. Exempelvis torg.

4. Gröna tak är bra ur dagvattensynpunkt samt är ett sätt att hantera de synliga taken som en femte fasad.

5. Ängsmark för pollenerare kräver lite underhåll och lämpar sig på allmänna platser och dagvattenplanteringar.

3.2 Vegetation

Backa har idag en identitet som en grön stadsdel. Detta bör förvaltas och utvecklas i den nya strukturen. En stadsmässig miljö behöver inte bara betyda hårda och karga ytor. Fokus bör läggas på en kvalitativ grönstruktur som är vacker året om och där vegetationen så långt det är möjligt används till dagvattenhantering, skuggning, platsbildning eller bullerdämpning. Grönska i stadsmiljö minskar stress, binder CO2, svalkar och ger skydd mot väder och vind, skyddar mot buller och ger inte minst möjligheter för ekosystem att utvecklas och bevaras.

Längs med Litteraturgatan etableras en trädrad för att ge grönska åt gatubilden och för att ge en bullerdämpande effekt. På bostadsgatorna längs befintlig bebyggelse skulle dagvattenplanteringar kunna etableras. I mitten av tvärgatorna kopplat till markparkeringen planteras träd för att ge grönska åt gatan och ge vindskydd. På torget kan vegetation användas för att annonsera en viktig offentlig plats eller skapa rum och skydd från väder och vind. De mindre platsbildningarna kan innehålla planteringar med dagvattenhanterande effekt.

Gröna tak och fasader kan användas för nedkylning, skydd mot UV-strålning, fördröjning och rening av dagvatten.

Orienteringen underlättas med hjälp av en varierad vegetation som skapar identitet åt och särskiljer de olika kvartersrummen.

På gårdarna planeras grönskan så att årstidsväxlingarna går att följa. Blandningen av floran bör utformas så att olika biotoper uppstår för t.ex. pollinerare, insekter, groddjur, fågelliv och igelkottar.
Växter som kan användas i hushållet så som fläderbuskar, rabarber, humlerankor eller vinbärsbuskar kan ses som en extra kvalitet för de boende.

Principer för vegetation:

- Förvalta det gröna som existerar
- Variation i vegetationen kan underlätta orientering i området
- Fokus på grönska som är vacker året om
- Dagvattendiken-, trädgårdar och gröna tak kan användas till fördröjning av dagvatten
- Grönska på gårdar bör planteras så att årstidsväxlingarna går att följa
- Grönska som underlättar för olika biotopers utveckling uppmuntras
- Växter som kan användas i hushåll så som fruktträd eller bärbuskar uppmuntras.

3.3 Dagvatten

Principen för dagvattnet på kvartersmarken i området längs Litteraturgatan är att vattnet leds i exempelvis ränndalar från de hårdgjorda ytorna till dagvattenplanteringar, eller fördröjningsmagasin där vattnet renas och fördröjs innan det leds ut till befintlig dagvattenledning.
Det naturliga flödet i området möjliggör för vatten att ledas förbi kvarteren men det är viktigt att säkerställa att byggnaders golv och gårdar ligger på en högre nivå än omkringliggande gator och platser.

Generellt bör dagvattnet ses som en resurs i området som kan utnyttjas för att skapa intressanta platser upplevelsemässigt.

Då omhändertagande av vatten på bostadsgårdarna är begränsat ställs extra stora krav på den omkringliggande miljön och dess fördröjande effekter. Att placera fördröjningsmagasin under exempelvis markparkering kan vara ett bra sätt att samutnyttja ytor.

Principer för dagvatten kan vara:

- Dagvatten bör ses som en resurs i området.
- Dagvatten från kvartersmark kan ledas i exempelvis ränndalar till dagvattendiken-, trädgårdar eller fördröjningsmagasin.
- Bebyggelsens gårdar och golv bör ligga på en nivå högre än omkringliggande marknivå för att undvika översvämning.
- Dagvattenhantering i fördröjningsmagasin placerat exempelvis under markparkering.

1. Place François Mitterrand - JML Design

2. Bevattningsystem - Savaq

3. Dagvattenplantering

1. Ränndalar kan både föra bort dagvatten till lämplig plats men kan också dela upp gator och torg i olika sektioner utan dramatisk förändring i material färg eller form.

2. Genom att använda system som både är bevattnande och fördröjande kan planteringar både vara dagvattenhanterande men också vara vackra vid en torrare period.

3. Där förutsättningar och plats finns kan öppna dagvattenlösningar både vara vackra tillskott i stadsbilden och även funktionella vid större regnmängder.

4. Hantering av dagvatten vid fasad ger både variation åt fasaderna men hjälper även till att markera den privata gränsen mot bostäderna.

4. Bo01, Malmö

3.4 Belysning

Genom en god belysning av området främjas orienterbarhet, tillgänglighet och trygghet. Belysningen ger identitet och karaktär åt platser och torg samt förstärker de rumsliga upplevelserna och tydliggör funktioner. Att belysningen är god är viktigt för att bidra till trygg utevistelse under större delen av dygnet.

Belysningen samordnas och planeras utifrån fotgängares höjd och perspektiv. Den bör inte vara bländande och inte heller för allmän eller svag utan tydligt funktionsanpassad. För att inte bidra till ljusförorening riktas ljus med fördel mot marken eller mot vegetation/föremål som fångar upp ljuset i så stor utsträckning som möjligt.

Det är viktigt att entréer till bostäder och verksamheter blir tydliga då det underlättar orienterbarhet i området och bidrar till trygghetskänslan. Ljus kan användas strategiskt för att dra till sig blicken.

Olika behandling av belysning kan vara:

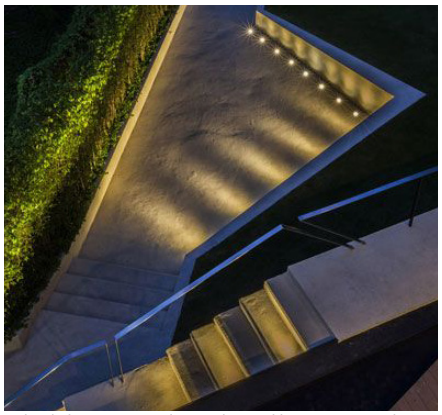
- Ledljus för ökad orienterbarhet och tillgänglighet längs stråk och vid entréer.
- Trygghetsljus i form av diskret belysning av potentiellt obehagliga omgivningar som dungar, utkanter av promenadstråk eller öde parker.
- Gatljus som belyser vägar och stråk.
- Lekfull belysning vid t.ex. lekplatser med självlysande objekt eller solcellsdrivna armaturer.

Principer för belysning:

- Bör ej vara bländande
- Skall tydliggöra funktioner
- Samordnas och planeras utifrån fotgängares höjd
- Viktigt att entréer och verksamheter blir tydliga

Rumsskapande linhängda armaturer
Oxford Street, London

Ledande ljus som samtidigt markerar olika gränser i staden
Pause Court and Lawn Hill - T.R.O.P

Speciella armaturer som platsmarkörer och för gott allmänljus
Mariatorget - White Arkitekter

3.5 Komplementbyggnader

Komplementbyggnader till bostadskvarteren kan vara miljöhus, cykelförråd, fastighetsförråd, bostadsförråd etc. Dessa hus bör vara aktivt gestaltade för att passa in i omgivningen och för att vara lättorienterade. Om möjligt bör de ha tillgång till naturligt dagsljusintag. Taket bör ses som en femte fasad då den är överblickbar från övriga bostäder. Om möjligt kan komplementbyggnader med fördel förläggas som ett rumsskapande element på exempelvis bostadsgårdar.

Principer för komplement:

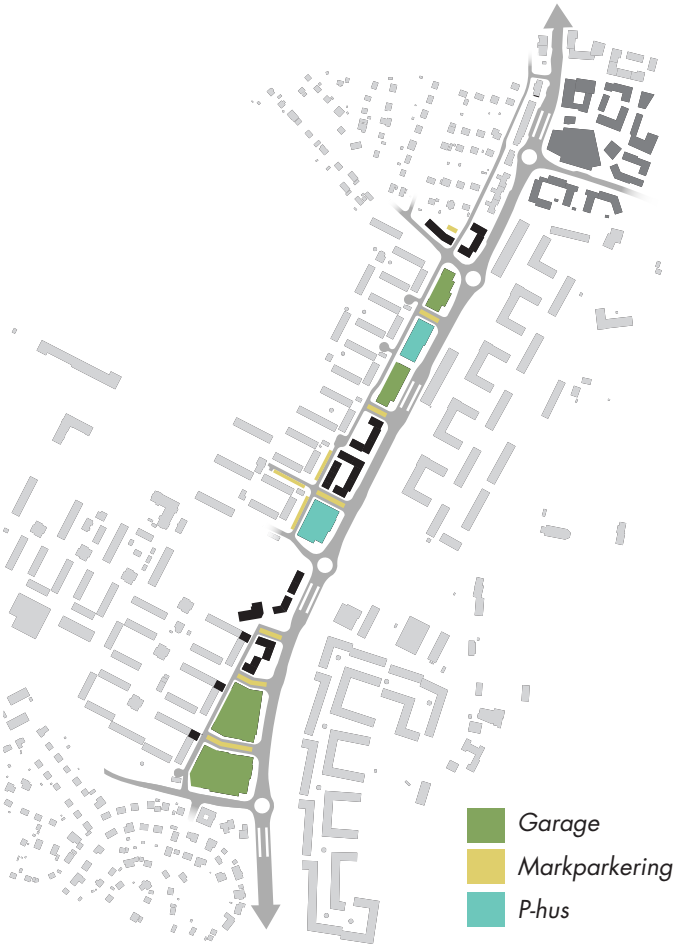
- Aktiv gestaltning för att passa in i området
- Om möjligt anordnas naturligt ljusintag
- Taket bör ses som en femte fasad.
- Bör förläggas så att de blir ett rumsskapande element.

Miljöhus Backa Röd - Poseidon

Miljöhus Jättesten - Poseidon

3.6 Parkering

Bilparkering

Bostadsparkering på kvartersmark anordnas för boende som markparkering, i garage och i p-hus. Förutom markparkeringen mellan kvarteren på tvärgatorna planeras garage under ett antal kvarter som undergrävd parkering och under upphöjd bostadsgård. Då garagen under kvartersbebyggelsen blir relativt stora är det viktigt med ljusa färger och god belysning både artificiellt och även genom intag av solljus genom ljusschakt.

För att klara all boendeparkering planeras ett par kvartersstora parkeringshus in i området. Här är det extra viktigt med gestaltningen för att inte parkeringshuset skall få en för storskalig effekt på gatubilden. Genom omsorgsfull gestaltning och variation kan parkeringshuset bli ett intressant element i gatubilden. För att upplevas tryggt bör parkeringshuset vara transparent. Det bör delas upp i vertikalled och horisontalled och även ha samma förskjutningar gentemot gata som de övriga bostadskvarteren har. Genom att planera in bostäder på taket av parkeringshuset kan entréer planeras mot gata och ge liv och trygghet även i parkeringshusets gatunivå. Dessa entréer bör gestaltas och belysas extra omsorgsfullt. Andra element såsom vertikal grönska kan ge extra dimensioner upplevelsemässigt.

Genom att föra in en extra funktion i parkeringshuset så som odling kan parkeringshuset få en dragningskraft i området och göra att ett annat liv kan uppstå i och kring parkeringshuset.
Markparkeringen på kvartersmark sker främst på tvärgatorna och anordnas som snedställd i två rader i mitten av tvärgatorna. Angöring till kvarterens bostadshus kommer delvis kunna ske via markparkering längs Litteraturgatan. Förutsättning för bilpool och andra mobilitetslösningar bör undersökas.

Principer för bilparkering:

- Anordnas på kvartersmark
- Viktigt med dagsljus och färgsättning i garage
- Använda skalförskjutning och uppdelningar av p-hus för att undvika en allt för storskalig karaktär.
- Bostäder planeras på tak av p-hus
- P-husens entréer skall riktas mot omkringliggande gator.
- Markparkering anordnas gemensamt med trädrad

1. Genom att föra in motiv över flera våningar kan man få ned skalan på p-husen. Att entréer vetter mot gatorna hjälper till att befolka dem även under dygnets mörkare timmar.

2. Markparkeringar kan både ha en dagvattenfördröjande funktion och gestaltas grönt.

3. Genom att placera bostäder på taken av p-husen kan gestaltningen bli mer stadmässig och entréer och fasadutformning komma ned i gatuliv.

1. P-hus Dockan - Krook & Tjäder

2. Bild: WRS AB

3. Kaverösporten - Framtiden

Möjlig placering av cykelparkering i södra området

Möjlig placering av cykelparkering i norra området

Cykelparkering

Cykelparkeringar bör finnas lättillgängligt för att medge bekvämt cyklande. För boenden anordnas de i ljusa cykelrum i anslutning till bostadsentréer samt på lämpliga platser utomhus i anslutning till entréer, på gårdar och på tvärgator på de gåendes villkor.

Viktigt att tänka på är att anordna ett antal platser dimensionerade efter större specialcyklar såsom lådcyklar för att medge transporter/leveranser via cykel.

Förutsättningar för cykelpool bör även undersökas.

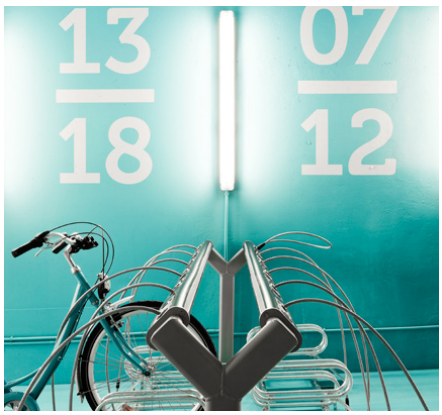
Principer för cykelparkering:

- I anslutning till entréer
- På tvärgator utan bilparkering
- På skuggig del av gårdar och på platser som lämpar sig sämre för sociala aktiviteter (ex. norrvända och skuggiga)
- Anordnas i cykelrum lättillgängligt från gatan och i anslutning till entréer och publika platser.
- Viktigt att dimensionera vissa parkeringar för exempelvis lådcyklar

1. Viktigt att parkeringsutrymmen upplevs trygga och lättillgängliga.

2. Cykelrum är öppna, ljusa och effektiva.

3. Vid planering av cykelparkering bör plats ges åt större specialcyklar såsom lådcyklar etc.

1. Estación de bicicletas & Agencia CTPM - Iglesias Harmelin Aquitectos

2. Cykelrum med upphängning av cyklar

3. Parkering för lådcykel - Copenhagenize bar

4. KVARTERSMARKENS ALLMÄNNA RUM

De gator, torg och platser som etableras inom bebyggelsestrukturen ligger till stor del på kvartersmark men gestaltas på ett sådant sätt att det känns naturligt för områdets övriga invånare att använda dem i sin vardag. Inom området planeras många allmänna rum som med olika utformning kan ge boendekvaliteter. Karaktär och platsernas identiteter utformas gärna för att särskilja dem beroende på vilken typ av aktivitet, hastighet och atmosfär som är ämnad.

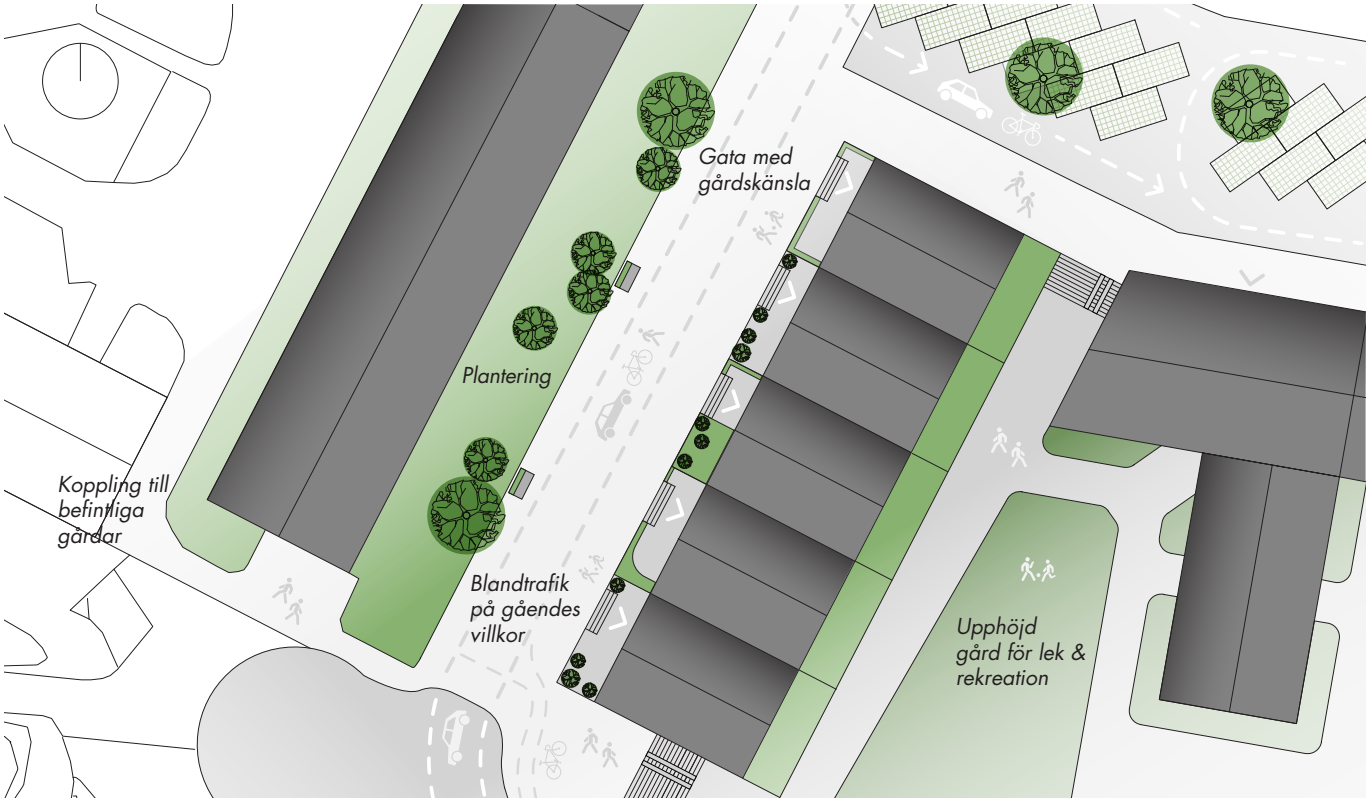
Gemensamt för alla allmänna rum på kvartersmark är att de bör planeras tillgängligt med få nivåskillnader. Att färdas smidigt till fots eller på hjul är en viktig kvalitet. Fönster och entréer ut mot de allmänna rummen varifrån platserna överblickas är en annan aspekt som gör att platser känns trygga och inte upplevs som baksidor.

Gestaltningen bör främja kvalitativ grönska som ingår i dagvattenhantering, skapar nya biotoper eller på andra sätt tillför något till området socialt, ekologiskt eller ekonomiskt.

Alla allmänna rum på kvartersmarken väster om Litteraturgatan, inklusive gång och cykelbana, utgör ett upphöjt plan utan nivåskillnader. För att indikera olika användning kan markens material, kulör, mönster eller format växla.

Principplan bostadsgata

1.

2.

3.

4.1 Gaturum

Bostadsgata

Bostadsgatorna blir gränssnittet mellan befintlig och tillkommande bebyggelse och bör utformas med hänsyn till båda, gärna som gröna gator med trafik på de gåendes villkor. Då befintlig bebyggelse kommer i nivå med gatan och relativt tätt inpå kan gatan utformas mer som gårdsmiljö än som biltrafikerad väg. Längs med kanten mot den befintliga bebyggelsen bör det etableras ett grönt stråk som utgörs av planteringar. Detta skulle ge grönska åt gaturummet samtidigt som planteringarna agerar buffert för att hålla rörelser ifrån befintliga lägenheter i markplan.

Markbeläggningen i området bör generellt anläggs utan nivåskillnader för att öka tillgängligheten och undvika en hierarkisk indelning som utgår från biltrafik. Marken utformas helst enhetligt över hela gatubredden gällande material men platser kan definieras med hjälp av varierande skala eller format i beläggningen.

Principer för bostadsgata:

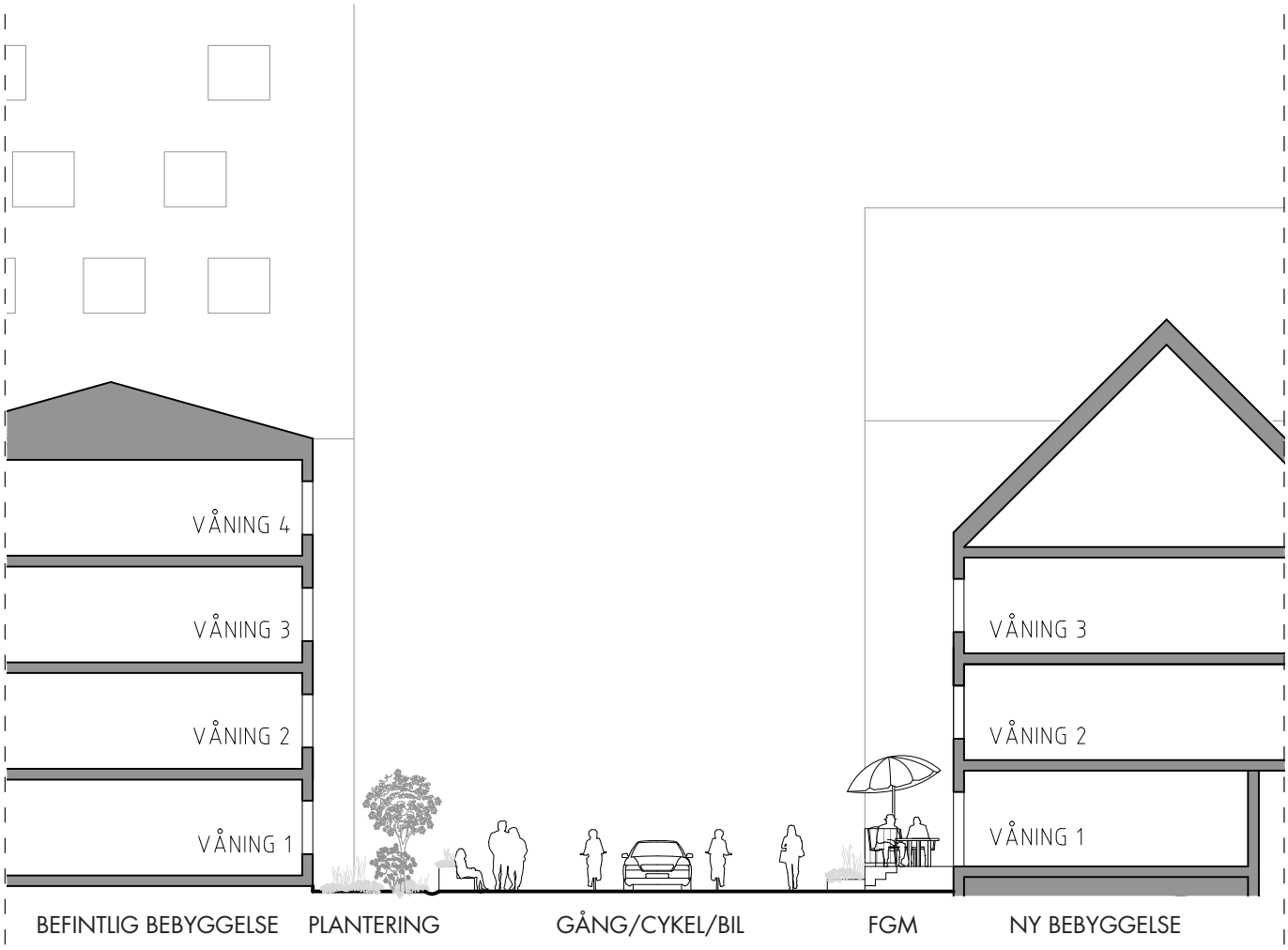
- Utformas liknande gårdsmiljö på gåendes villkor.
- Ett grönstråk går längs med bostadsgatorna som buffert mellan befinltlig och ny bebyggelse.
- Markbeläggningen utformas enhetligt utan nivåskillnader

1. Byte av material, färg eller form i markbeläggning kan markera olika platser eller zoner samtidigt som marken är i samma nivå - Poynton, Cheshire

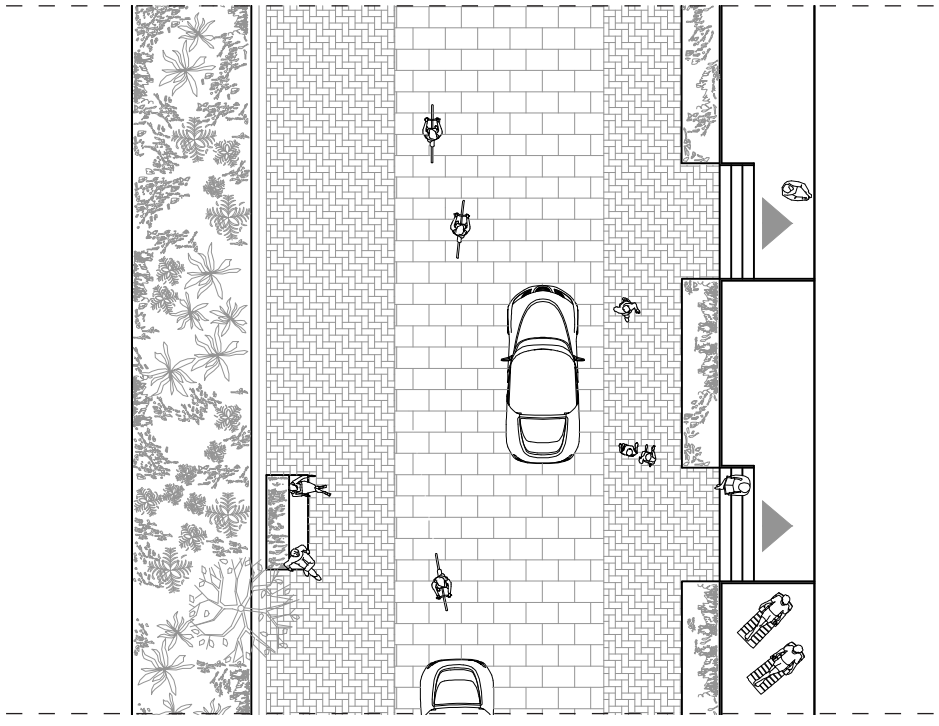
2. Enhetlig markbeläggning med angränsande plantering - Bo01, Malmö

3. Markbeläggning som delas upp i zoner av ränndalar. - Brighton © Davis Landscape Architecture, London, UK https://davisla.wordpress.com/

Bostadsgata

FGM= förgårdsmark

PRINCIPPLAN

Principplan tvärgata med parkering

1.

2.

3.

Tvärgata med biltrafik

Tvärgatorna kopplar ihop Litteraturgatan med befintlig bebyggelse och bostadsgatorna. De utformas på cyklisters villkor och körfält kan förtydligas genom en markering i markbeläggningen var körbana respektive gångbana är. Körbana respektive gångbana utformas gärna i nivå och på liknande sätt men kan skiljas åt genom material, mönsterläggning eller kulör samt med hjälp av synlig dagvattenhantering så som dagvattenrännor.

I mitten av gatan finns plats för markparkering. Dessa kan markeras genom annan mönsterläggning eller kulör men relaterar i material till övrig markbeläggning. Här kan också träd planteras.

Mötet mellan allmän platsmark och kvartersmark när man kommer in på tvärgatorna från Litteraturgatan markeras genom en upphöjning eller nedsänkning för fartdämpande effekt.

Principer för tvärgata med biltrafik:

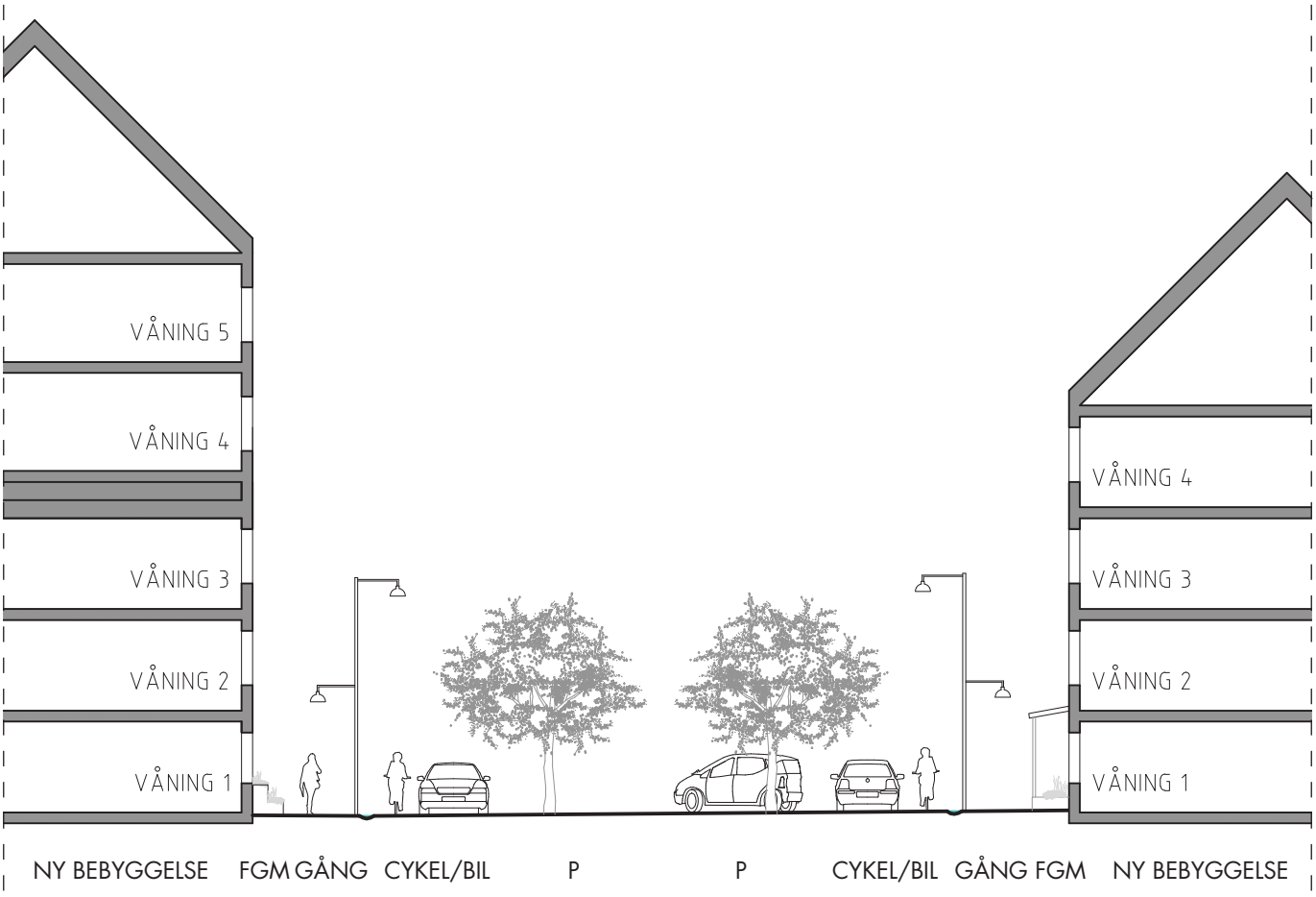
- Utformas på cyklisters villkor.
- Marken anläggs utan nivåskillnader
- Snedställd parkering och trädrad etableras i mitten av gatan.

1. Markering av olika fält med samma material - Holbein Place © Davis Landscape Architecture, London, UK https://davisla.wordpress.com/

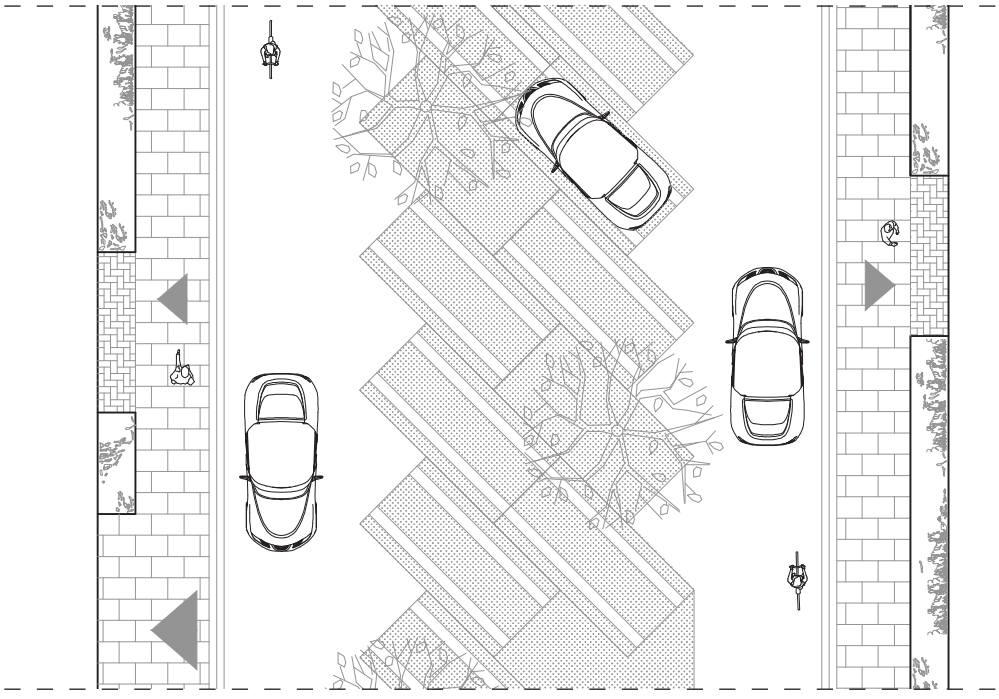
2. Olika material i samma nivå - Poynton, Cheshire

3. Upphöjning mellan huvudgata och tvärgata - New road, Brighton © Davis Landscape Architecture, London, UK https://davisla.wordpress.com/

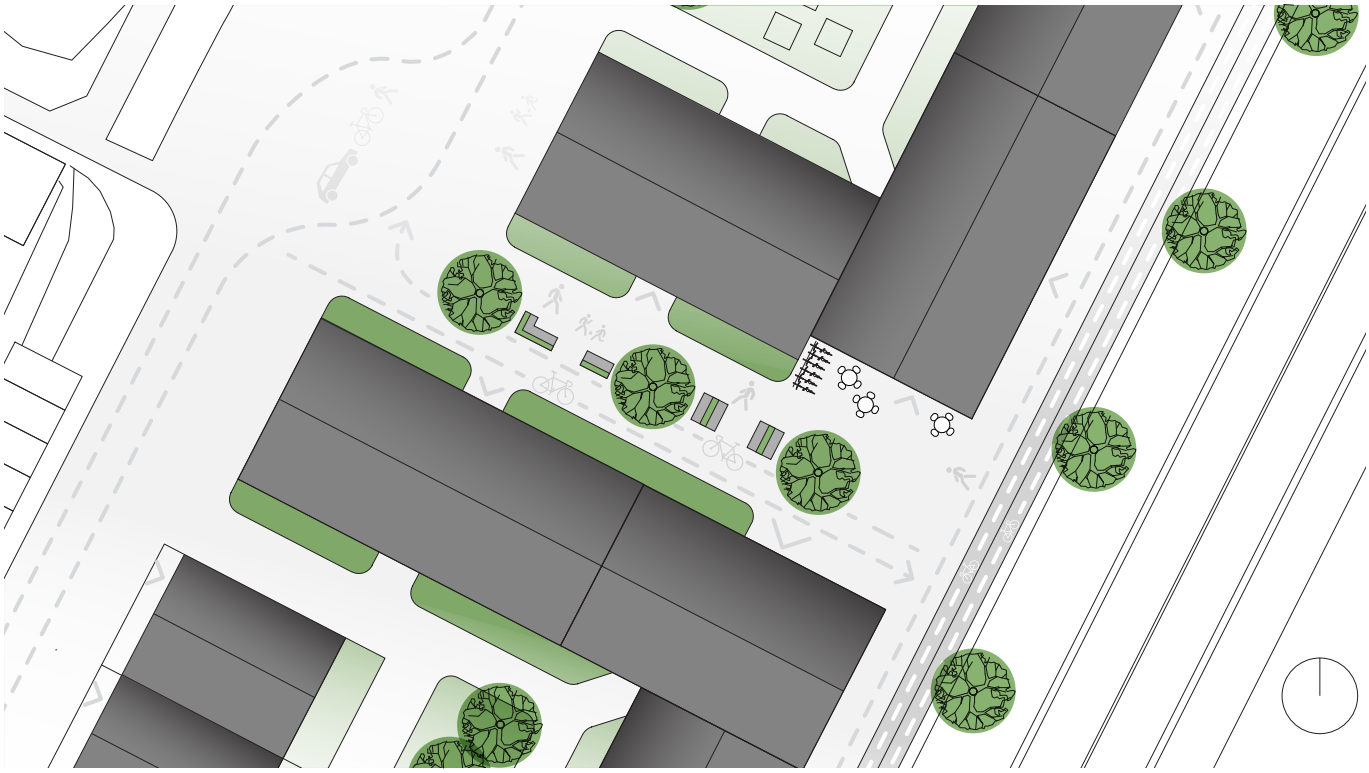
Tvärgata med parkering

FGM= förgårdsmark

PRINCIPPLAN

Principplan tvärgata som gårdsrum mellan kvarter

1.

2.

3.

Tvärgata utan biltrafik

Tvärgatorna utan biltrafik är endast till för gång- och cykeltrafik och fungerar som gårdsrum mellan kvarter med plats att uppehålla sig, vänta eller leka. De har med fördel en sammanhängande markbeläggning över hela gatan som relaterar till bostadsgatan i materialval och format.

För att ge gatorna en egen karaktär kan träd som särskiljer platsen planteras. Sittmöjligheter i form av bänkar, boxar eller dylikt kan gärna kombineras med planteringar och synlig dagvattenhantering i gatans mitt. Behovet av cykelparkering kan också delvis tillgodoses här.

Längs fasaderna utgör förgårdsmark plats för planteringar, privata uteplatser och entrésituationer med tak.

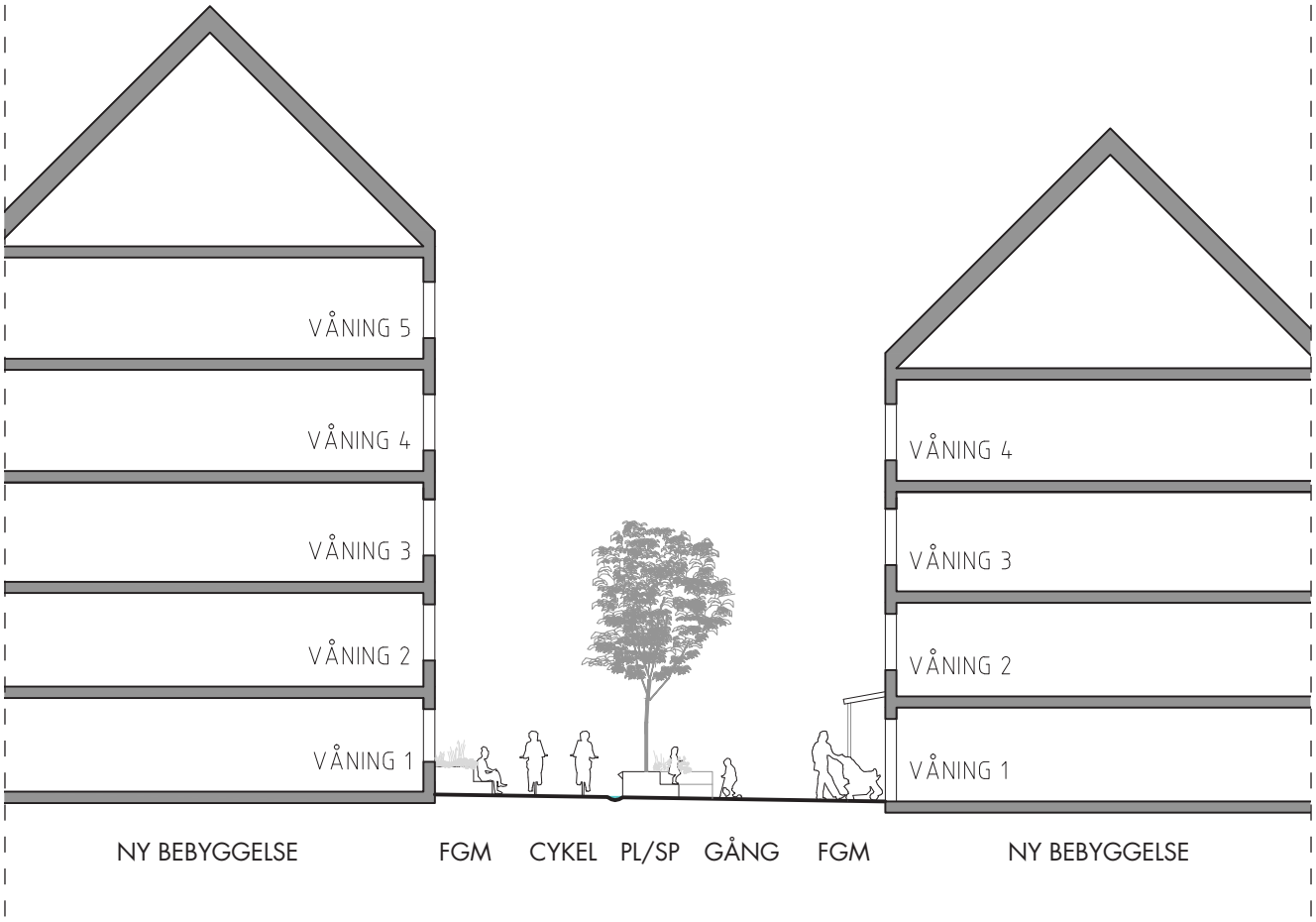
Principer för tvärgator utan biltrafik:

- Endast för gång- och cykeltrafik.
- Utformas som gårdsrum mellan kvarter
- Planteringar, sittplatser och cykelparkering kan anordnas.
- Markbeläggningen utformas enhetligt utan nivåskillnader

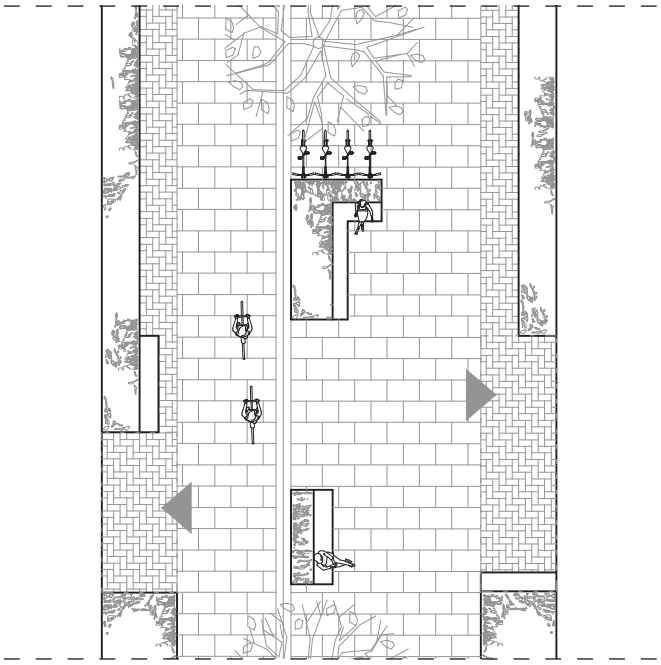
1. Sammanhängande markbeläggning med trädrad i mitten Gå-City, Västerås - Temagruppen

2. En sammanhängande gestaltning utan nivåskillnader. Västra hamnen, Malmö

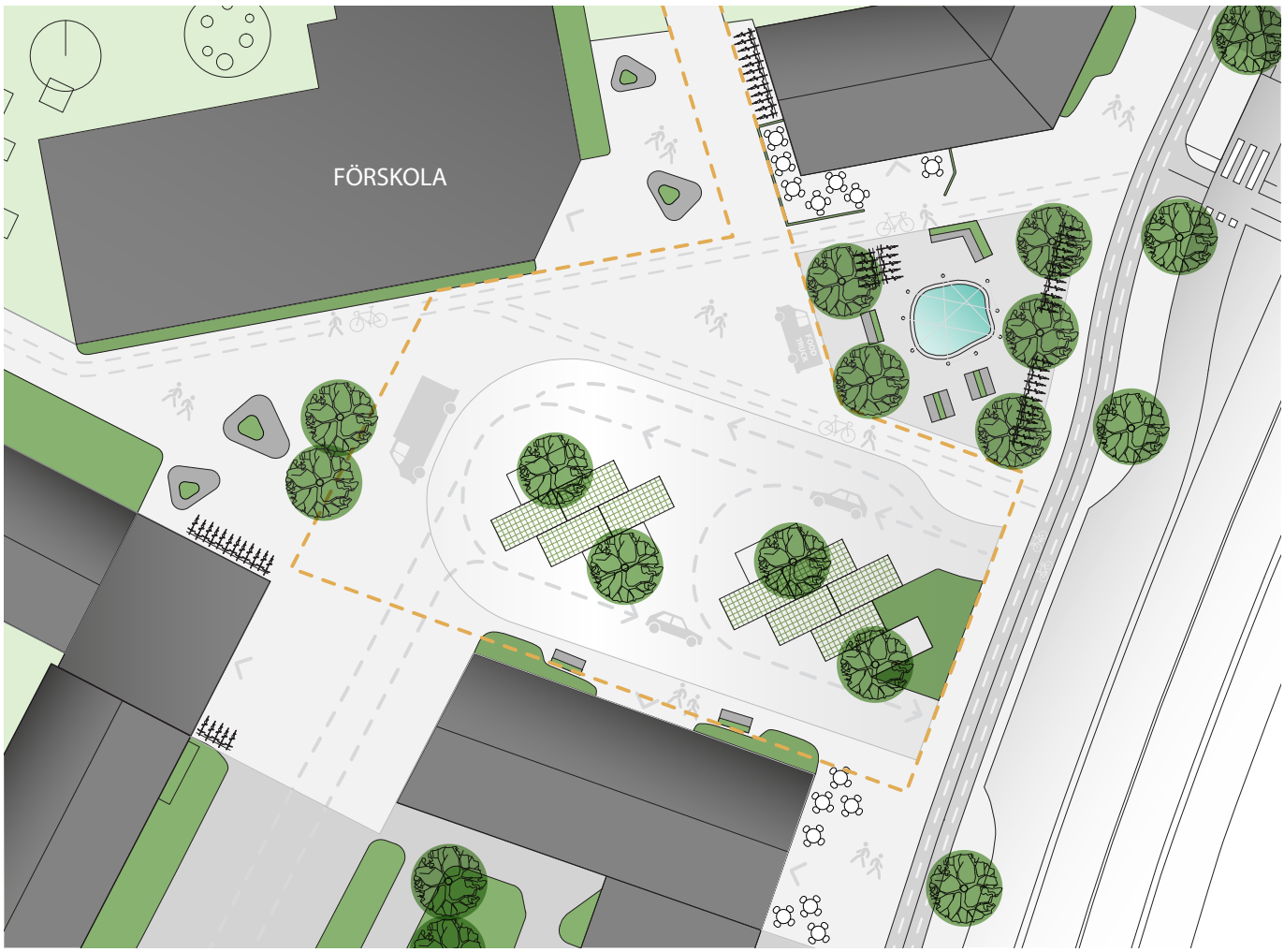
3 Möbleringar, träd och cykelparkeringar ger upplevelserikedom och möjlighet att stanna upp. Mariahilfer Strasse - Bureau B+B (Foto: Ricky Rijkenberg)

FGM= förgårdsmark

PRINCIPPLAN

Principplan Torg

1.

2.

4.2 Torg

Torget är den samlande punkten i området. För att definiera stadsrummet är det viktigt att torget har kontakt med alla fasader som omger det även om platsen i realiteten är uppdelad i torgyta, körfält, parkering, förgårdsmark mm. För att torgrummet ska upplevas som en helhet sträcker sig markbeläggningen från fasad till fasad och för att särskilja platser används rumsskapande möbleringar, planteringar eller markeringar. Genom att arbeta med markbeläggningen i olika kulörer och genom grupperade möbler eller konstverk kan man skapa mindre platsbildningar på den stora ytan. Torget är uppdelat i del på kvartersmark och del på allmän platsmark. I illustrationen ovan visas båda delar sammantaget.

Principer för torg:

- Markbeläggningen har kontakt med alla fasader runt om torget för upplevelse av helhet.
- Rumsskapande element såsom möbleringar planteringar och markeringar i marken kan utformas för att bryta upp torget i mindre platser.
- Markbeläggningen utformas enhetligt utan nivåskillnader

1. Planteringar, markbeläggning och möblering kan dela upp platser i zoner. Kungsbacka torg - White Arkitekter

2. Genom ett riktningslöst golv från fasad till fasad kan en plats upplevas som en helhet. Neue Miele Böblingen - Bauchplan

Principplan platsbildning mot Litteraturgatan

1.

2.

3.

4.3 Platsbildningar

Längs med Litteraturgatan och på några platser runt om i kvartersstrukturen uppstår mindre platsbildningar i anslutning till bebyggelsen. Dessa platser skall utformas med egna identiteter och eventuellt mindre program. Sittplatser och eller planteringar för dagvattenhantering kan anordnas här tillsammans med funktioner så som cykelparkering.

Gestaltningen av platsbildningarna är en viktig del i att skapa stadsmässiga utemiljöer med plats för umgänge och vila för de som bor i eller passerar kvarteren.

Principer för platsbildningar:

- Utformas med egna identiteter och egna program gällande t.ex. vegetation och funktion.
- Medger gärna mötesplatser, planteringar, dagvattenhantering och väderskyddad cykelparkering.
- Södervända platser används med fördel till soliga sittplatser, uteserveringar och grönska.
- Norrvända platser kan exempelvis medge skuggiga sittplatser och eventuella väderskydd.
- Gestaltningen uppmuntrar till vistelse i form av både aktivitet och paus.

1. Platsbildning med växtlighet - Fotot ÅF
2. Platsbildning med möbelelement
3. Platsbildning markmaterial och möblering - Paley Park, New York

5. KVARTERBEBYGGELSE

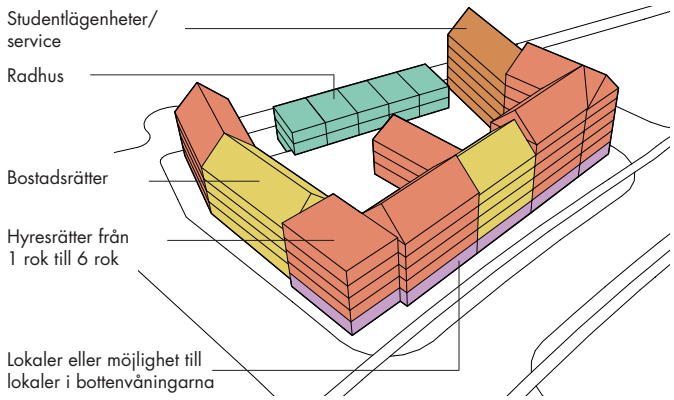
Området planeras i huvudsak som kvartersbebyggelse. Kvarteren är antingen slutna med bebyggelse, omslutande en bostadsgård eller öppna, med bostadsgård som möter bostadsgata. Kvarteren är uppdelade i ett antal byggnader vilket bidrar till en upplevelserik och varierad gatubild. Som princip skall alla entréer riktas mot gatorna som omsluter kvarteren. För att göra hela kvarteret tillgängligt kan entréerna utföras genomgående.

Genom förskjutning av byggnaderna gentemot varandra i förhållande till gatan kan en större dynamik och variation uppstå längs gatorna. På detta sätt skapas även förgårdsmark som blir möblerbar på ett flertal olika sätt.

Med hjälp av materialbyte, olika fönstersättningar, varierad hantering av balkonger och takavslutning får gatorna en hög variationsrikedom. Viktigast är att variationen i bottenvåningarna etableras då det är främst denna zon som upplevs av de gående.

Det är viktigt att få till en variation i varje kvarter. Genom att planera olika typologier i varje kvarter kan en naturlig variation uppstå både gestaltningsmässigt men också vad gäller upplåtelseformer och bostadsstorlekar. Genom att dela upp kvarteret i mindre byggnader kan bostadsrätter, hyresrätter, studentboende, radhus etc. placeras inom samma kvarter. Lokaler längs Litteraturgatan bidrar till ett varierat uttryck i ögonnivå. Möjlighet till lokaler och verksamheter kommer finnas längs hela Litteraturgatan men planeras redan från början in på några strategiska lägen vid knutpunkter.

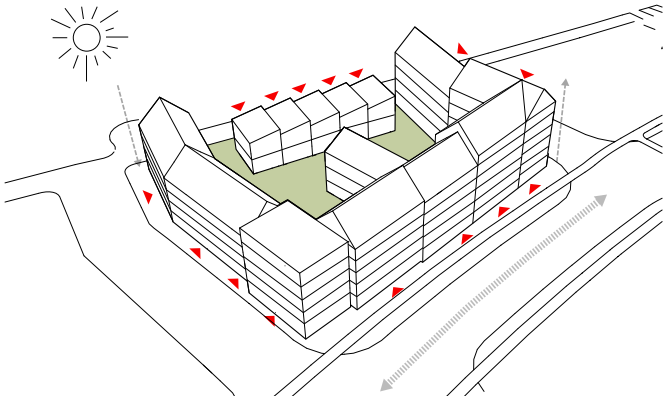
Exempel på fördelning inom kvarter

Principer för kvartersbebyggelse:

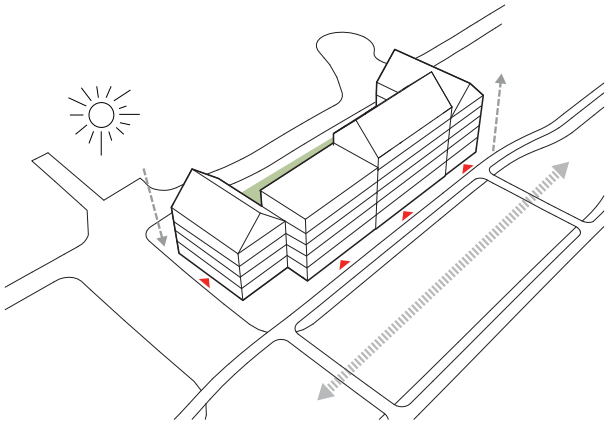
- Kvarteren kan delas upp i fasadmaterial, fönstersättning, takavslutning etc. för att skapa en upplevelserik och varierad gatubild. Viktigast är variationen i bottenvåningen.
- Alla entréer riktas mot omkringsliggande gator.
- Förskjutningar i fasad ger en mer dynamiskt gatubild och större flexibilitet i möblerbarhet.
- Lokaler/verksamheter i strategiska lägen.

5.1 Kvarterstyper

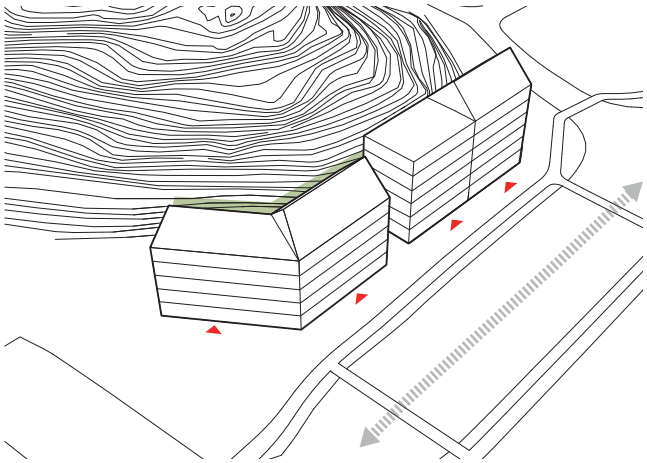
Kringbyggt kvarter (1, 2 och 6*)

Kringbyggda kvarter har bebyggelse som omsluter en bostadsgård. Bebyggelsen är högre mot Litteraturgatan och nordost och lägre mot befintlig bebyggelse och sydväst. Kvarteret är uppdelat i ett antal olika fasadupplevelser för att skapa variation. Den låga bebyggelsen mot det befintliga området kan företrädesvis vara radhusbebyggelse. Gården är kringbyggd och gränsen mellan offentligt och privat definieras av byggnaderna själva, förgårdsmark eller trappor.

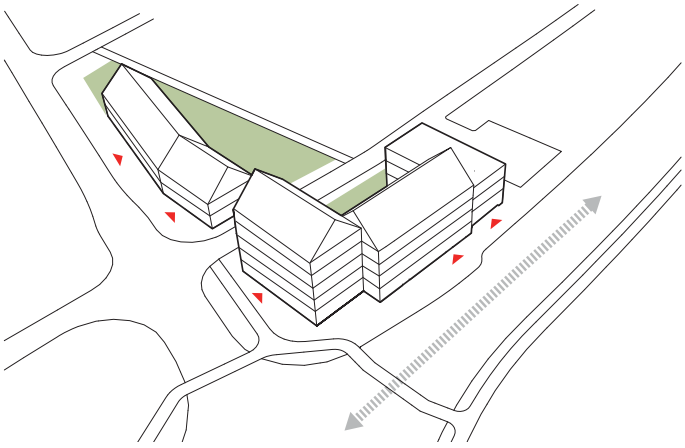
Öppna kvarter (3, 7, 8 och 10*)

De öppna kvarteren har bebyggelse som möter Litteraturgatan och tvärgatorna men har en bostadsgård som möter den inre bostadsgatan och den befintliga bebyggelsen. Bebyggelsen är lägre mot söder och högre mott norr. Olika öppna kvarter möter bostadsgatan på olika sätt både i nivå och med upphöjd gård. I de fall gården är upphöjd är gestaltningen för hur gården möter gatan viktig. I de fall gården är i nivå med bostadsgatan är det viktigt att se till att gården ändå upplevs privat genom en upplevd gräns i form av exempelvis planteringar, möblering, material etc.

Bebyggelse som angränsar till park (4*)

Vid Krumeluren planeras bebyggelse vid dess östra fot. Denna bebyggelse är av lamellkaraktär men fortfarande uppdelad i ett flertal byggnader. Bebyggelsen möter torget och busshållplatsen Backa Kyrkogata och har en extra bred förgårdsmark för exempelvis uteserveringar eller dylikt. På baksidan möter bebyggelsen parkområdet. Då gårdsmiljön är begränsad mot parken är det extra viktigt att tänka på att bostadsgårdarnas alla kvaliteter är beaktade. Att ha tillgång till en takterrass är en fördel då gårdens storlek är begränsad. Gränsen mot parkområdet behöver gestaltas så att gården behålls privat gentemot parkbesökare, till exempel genom möblering eller planteringar.

Bebyggelse som angränsar till villabebyggelse (11*)

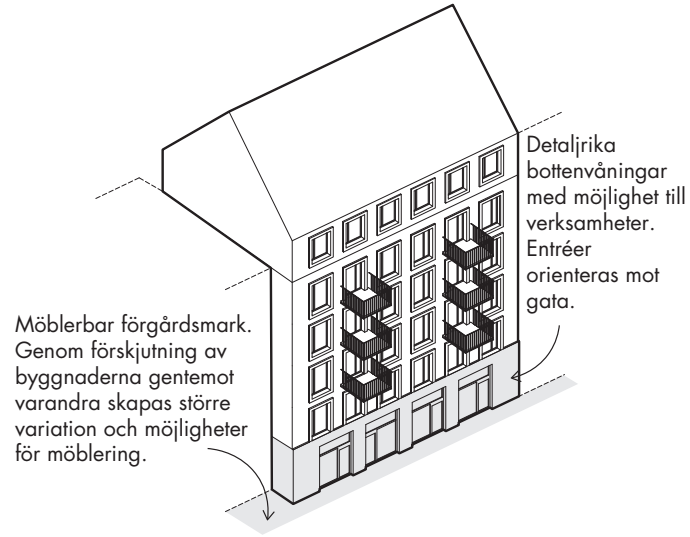
Vid villabebyggelsen i norr planeras en lamellbyggnad i två våningar och ett öppet kvarter. Dessa två bebyggelsestrukturer åtskiljs av en lokalgata. Det öppna kvarteret planeras likt principen för öppna kvarter och lamellen kan antingen planeras som radhusbebyggelse eller som lågt flerbostadshus. Då dessa byggnader möter den lägre villabebyggelsen är det extra viktigt att tänka över hur gårdsmiljön möter villabebyggelsen. Det är viktigt att villorna behåller sin uppsikt men samtidigt att både den nya bebyggelsens gårdsmiljö och villornas trädgårdar upplevs privat. Gränsen mellan offentligt och privat kan gestaltas med planteringar, möblering, privata trädgårdar etc.

*För kvartersnumrering se s.7 och 8.

4.1 Byggnadstyper

Flerbostadshus

Merparten av byggnaderna i området planeras som flerbostadshus i kvartersbebyggelse. Byggnaderna ligger på rad och bildar fasader till de omgivande gaturummen, parkerna, torgen och platsbildningarna. Fasader utformas med god överblick över stadsrummet och entréer orienteras mot de omgivande gatorna. Trapphusen kan utformas genomgående med entré mot gata och gård för att full tillgänglighet och flexibilitet skall uppnås. Viktigt är att entréerna vetter mot gatan. Bottenvåningen bör utformas med hög detaljrikedom och med minst 3,6m takhöjd mot Litteraturgatan för att möjliggöra alla typer av verksamheter.
Intill fasaderna planeras förgårdsmark på minst 1m och ibland på minst 3,5m. Flerbostadshusen kan med fördel förskjutas gentemot varandra för att skapa en mer varierad och dynamisk gata. På detta sätt skapas olika bredder för förgårdsmarken och då även fler möjligheter för exempelvis parkeringar eller privata uteplatser.

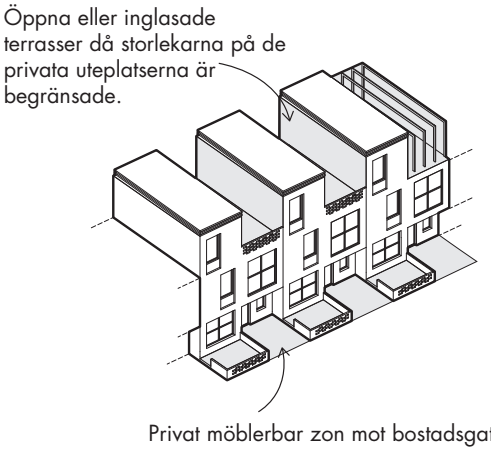

Södra Rosendal - Utopia Arkitekter

Sluseholmen, Köpenhamn

Corner House - DSDHA

Radhus

Längs bostadsgatorna på ett antal platser planeras radhus med tydlig stadskaraktär samtidigt som de möter den befintliga låga bebyggelsen i Backa Röd. Bostadsgatornas intima gårdsmiljö lämpar sig väl för radhusbebyggelse. Radhusen byggs i 2 - 3 våningar med möjlighet till vind. Mot bostadsgatan etableras en buffert i form av privat möblerbar zon.
Då storleken på de privata uteplatserna är begränsade kan radhusen med fördel planeras med takterrass som också kan byggas in som växthus eller tempererad zon för att förlänga utomhussäsongen.

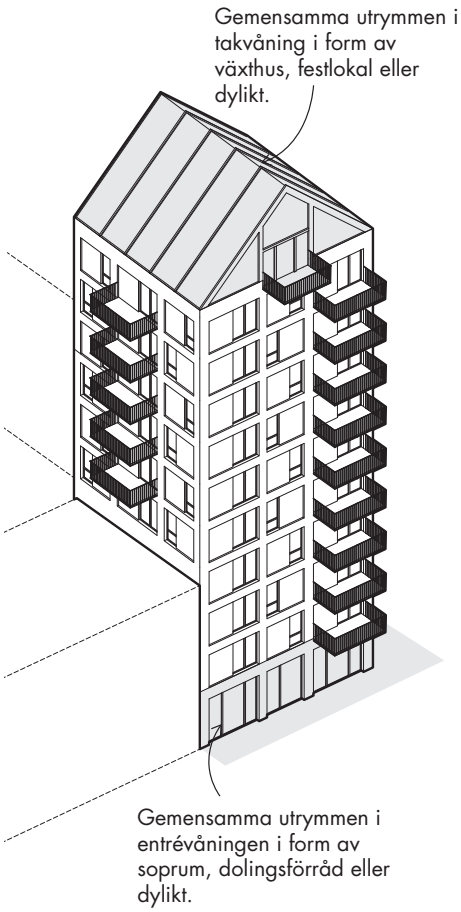

Kv. Mursmäckan, Kärrtorp

Radhus i Sannegårdshamnen - Egnahemsbolaget

Bostadshus Bo01, Malmö

Höghus

I de obebyggda hörnen i den befintliga bebyggelsen söder om krumeluren planeras tre höghus i 10 våningar. Husen kommer att bli landmärken för mötet mellan den befintliga och nya bebyggelsen och även för området i stort. Entrévåningen skall utformas utan baksidor då den anknyter till olika stadsrum i området, inte minst platsen där den befintliga och nya bebyggelsen möts. Då byggnaden har begränsade möjligheter till bostadsgård planeras gemensamma utrymmen såsom soprum, odlingsförråd, växthus eller festlokal gärna in i entré- och takvåningarna. De tre höghusen kan med fördel gestaltas på olika sätt för att skapa mer variation, identitet och orienterbarhet i området.

Kv. Mursmäckan, Kärrtorp

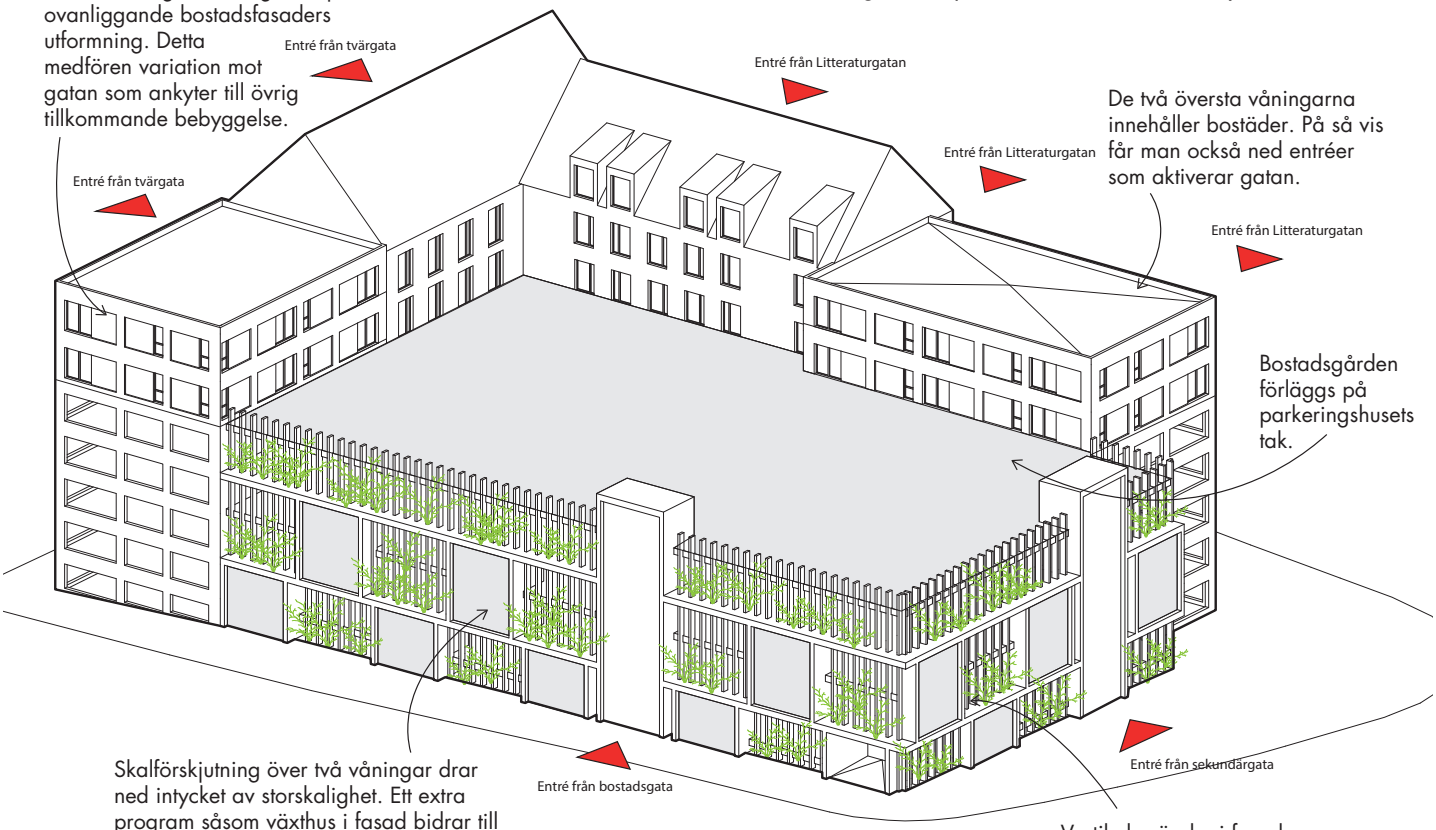

Mulberry House - SHoP Architects

Kv. Nejlikan - Sjögren Arkitekter AB

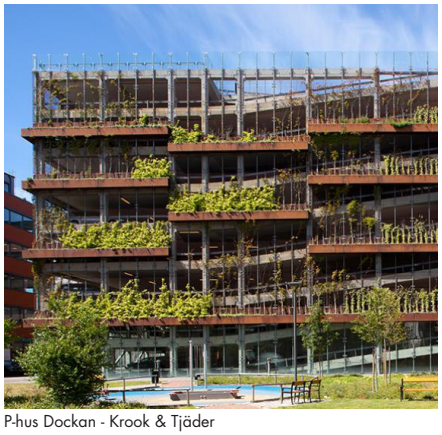
Parkeringshus med bostäder på tak

Parkeringshusen kommer bli extra viktiga att få till kvaliteter kring då de kan upplevas storskaliga och otrygga. Då bostäder placeras i de två översta våningarna får man ned bostadsentréer som aktiverar de omkringliggande gatorna. Om man anknyter gestaltningen av p-husets våningar till bostadsvåningarna ovanför får man en variation mot gatan som förhåller sig på samma sätt som övrig tillkommande bebyggelse i området. Detta kan till exempel handla om materialval, detaljering eller hur man placerar öppningar i fasaden. Genom att etablera motiv över två eller fler våningar kan man förskjuta skalan till att upplevas som mindre.

Genom att föra in en till funktion, exempelvis växthusodling, i fasaden kan man aktivera den och samtidigt ge en annan typ av brukare tillgång till huset. Både grönska från växthusen och även från odlingsbara balkonger kan ge fasaden ett grönt, mjukt och variationsrikt uttryck.

P-hus Dockan - Krook & Tjäder

P-hus Dockan - Krook & Tjäder

Kaverösportens gård på tak av parkeringhus - Framtiden